Grażyna Walczewska-Klimczak, dr

Biblioteka Narodowa

Pracownia Bibliotekoznawstwa Instytutu Książki i Czytelnictwa

gklimczak@uw.edu.pl

Typologia bibliotek szkolnych w gminach wiejskich w świetle badań własnych i *Raportu o stanie bibliotek szkolnych w Polsce w 2012 r.*

Typology of school libraries in rural communities according to individual research and the *Report on the condition of school libraries in Poland in 2012*

Grażyna Walczewska-Klimczak – adiunkt w Pracowni Bibliotekoznawstwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej. Zajmuje się bibliotekami szkolnymi. Zainteresowania naukowe: kultura, a w szczególności literatura dla dzieci i młodzieży oraz animacja czytelnictwa. Najintensywniej ze środowiskiem bibliotekarzy współpracowała w latach 1995–2005. W tym okresie realizowała i rozpowszechniała w całej Polsce cykl warsztatów dających bibliotekarzom narzędzia i umiejętności pozwalające na ożywienie bibliotek. Doświadczeniu warsztatowemu towarzyszyła stała praca dydaktyczna na Uniwersytecie Warszawskim w latach 1980–2012.

Wybrane publikacje:

- *Animacja czytelnictwa dziecięcego. Koncepcje – doświadczenia – postulaty* [Children readership animation. Concepts – experience – demands], 2004, [współred.]
- *Model obsługi czytelnictwa w gminie* [The model of the readership service in a small district] [w:] Budyńska B. (red.) z prezentacją wyników badań własnych zrealizowanych w 2012 r. [w przygotowaniu do druku].

Grażyna Walczewska-Klimczak – PhD, assistant professor in the Book and Readership Institute, National Library of Poland. Research interests: culture, school libraries, literature for children and youth, reading animation. She cooperated most intensively with the librarians in the years 1995–2005. That time she realized and promoted the series of workshops for librarians, offering them tools and skills to activate school and public libraries. Lecturer at the University of Warsaw in the years 1980–2012.

W maju 2014 r. w Pracowni Bibliotekoznawstwa Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej powstał raport *Biblioteki w Polsce. Stan na 2012 r.* Celem autorów raportu było opisanie głównych sieci/typów bibliotek w Polsce, ich stanu i tam, gdzie to możliwe, działalności oraz wskazanie głównych problemów, z jakimi mają do czynienia. *Raport* zawiera część poświęconą bibliotekom szkolnym (trzy wcześniejsze raporty dotyczące bibliotek szkolnych to: *Raport o stanie bibliotek...* 1978; *Stan bibliotek...* 1987; Piotrowska E., Rosiek S. (red.), 2012).

W artykule zostaną zaprezentowane najważniejsze dane zawarte w raporcie, które zgromadzono na bazie Systemu Informacji Oświatowej i które zostały przekazane przez Departament Analiz i Prognoz Ministerstwa Edukacji Narodowej w lutym 2014 r.

Relację o bibliotekach szkolnych poprzedzi niezbędna informacja o organizacji bibliotek w Polsce oraz ich liczbie. Na tym tle zostanie przedstawiona typologia bibliotek szkolnych, opracowana przez autorkę, a będąca efektem badań prowadzonych w Pracowni Bibliotekoznawstwa w 2012 r. w ramach tematu „Modele obsługi czytelniczej w gminie”.

Organizacja bibliotek w Polsce

Według obowiązującej ustawy, biblioteki mogą być tworzone i prowadzone przez: ministrów i kierowników urzędów centralnych, jednostki samorządu terytorialnego, a także osoby fizyczne, osoby prawne, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Biblioteki mogą być zorganizowane w formie samodzielnych jednostek organizacyjnych (np. biblioteki publiczne) albo jako część innej jednostki organizacyjnej (np. biblioteki szkolne, szkół wyższych)¹.

Organizatorzy bibliotek mają obowiązek zapewnienia im odpowiednich warunków działania i rozwoju, w tym lokalu i wyposażenia oraz środków finansowych na prowadzenie działalności bibliotecznej, ze szczególnym uwzględnieniem zakupu materiałów bibliotecznych i na doskonalenie zawodowe pracowników.

Główny ciężar finansowania bibliotek spoczywa na samorządach, odpowiednich resortach oraz innych podmiotach. Państwo może wspierać działalność bibliotek poprzez przyznawanie dotacji celowych.

Stosując różne kryteria biblioteki łączyć można w grupy wyodrębnione np. ze względu na charakter i potrzeby środowiska, w którym działają, zakres tematyczny i formalny zbiorów, zasięg terytorialny działania, podstawy formalno-prawne

¹ Według ustawy biblioteki publiczne powinny być zorganizowane w formie instytucji kultury, tzn. powinny posiadać osobowość prawną i finansową albo wchodzić w skład innej instytucji kultury (*Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r.*, poz. 642; *Ustawa z dnia 25 października 1991 r.*, poz. 721, z późn. zm.).

istnienia biblioteki, źródła finansowania i sposób udostępniania zbiorów; podział bibliotek ze względu na wymienione kryteria nie jest rozłączny.

Przyjmując jako element podziału mieszane kryterium – odbiorców usług bibliotecznych i profilu zbiorów – można wyodrębnić biblioteki: szkolne – 20 363², publiczne – 8 182, parafialne – 1 480, naukowe – 1 087, fachowe – 369, pedagogiczne – 318, więzienne – 157, biblioteki wojskowo-oświatowe – 118, fachowo-beletrystyczne – 65, ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej – 28, towarzystw naukowych – 14. Łącznie w 2012 r. w Polsce prowadziło działalność 32 181³ bibliotek.

Wykres 1. Biblioteki w Polsce w 2012 r.

Źródło: oprac. własne na podst. Pracownia Bibliotekoznawstwa IKiCz BN. *Raport o bibliotekach. Stan na 2012 r.*, 12.12.2014.

Biblioteki szkolne w liczbach (wybór)

Status prawny biblioteki szkolnej i nauczyciela bibliotekarza wyznaczają w Polsce przepisy oświatowe oraz biblioteczne. Podstawowe dokumenty prawne to: *Ustawa o systemie oświaty* (1991), *Ustawa Karta Nauczyciela* (1982), *Ustawa o bibliotekach* (1997).

² Dotyczy liczby bibliotek w: szkołach dla dzieci i młodzieży, szkołach dla dorosłych, szkołach artystycznych, bez szkół w podmiotach leczniczych, na podstawie danych z SIO, stan na 30.09.2012 r., przekazanych przez Departament Prognoz i Analiz MEN w lutym 2014 r.

³ 13 bibliotek publicznych i 1 pedagogiczna o statusie naukowym zostały ujęte zarówno w sieci publicznej, pedagogicznej oraz wśród bibliotek naukowych.

Informacje dotyczące bibliotek szkolnych zostały przygotowane na podstawie danych z Systemu Informacji Oświatowej według stanu na 30.09.2012 r. W *Raporcie* zaprezentowano ilościowy obraz:

- liczby bibliotek szkolnych i struktury ich dostępności w obrębie typów szkół,
- liczby pomieszczeń bibliotecznych i ich powierzchni,
- wielkości księgozbiorów z ograniczoną kategorią zbiorów specjalnych (książki mówione i inne materiały dydaktyczne nagrane na kasety audio, materiały dydaktyczne nagrane na kasety video, materiały dydaktyczne na nośnikach elektronicznych) oraz prenumerowane czasopisma,
- liczby komputerów w bibliotekach szkolnych (z dostępem do Internetu, z dostępem szerokopasmowym),
- liczby zatrudnionych nauczycieli-bibliotekarzy.

Wszystkie dane wykorzystane w *Raporcie* pochodzą z tzw. starego SIO, który nie obejmuje:

- liczby użytkowników (uczniów, nauczycieli i innych),
- skali wypożyczeń,
- struktury księgozbiorów ze względu na gatunki,
- zakupu nowości,
- wielkości i struktury ubytków,
- czasu pracy,
- liczby miejsc w czytelniach,
- liczby Internetowych Centrów Informacji Multimedialnej usytuowanych w bibliotekach szkolnych.

Stan i dostępność bibliotek szkolnych w Polsce w 2012 r. – dane ogółem

W roku szkolnym 2012/2013 w Polsce działało ogółem 34 270 szkół, w tym 20 363 szkoły (59,4%) posiadały biblioteki szkolne, 7 975 szkół (23,3%) umożliwiało swym uczniom dostęp do biblioteki, a 5 932 (17,3%) nie posiadało ani biblioteki szkolnej, ani dostępu do biblioteki szkolnej.

Brak bibliotek szkolnych i dostępu do nich dotyczy przede wszystkim szkół dla dorosłych 3 867 (64%) i tym samym utrudnia dostęp do książki grupie 412 867 ich uczniów (73,5%).

W szkołach dla dzieci i młodzieży brak biblioteki szkolnej i dostępu do niej obejmuje 2 050 szkół (7,3% ogółu) i liczbę 153 325 uczniów (3,3% ogółu).

W Tabeli 2 podane zostały podstawowe liczby i wskaźniki opisujące stan wszystkich bibliotek szkolnych.

Tabela 1. Liczba i odsetek szkół: z biblioteką, z dostępem do bibliotek oraz bez bibliotek i dostępem do bibliotek w ramach jednostki złożonej w szkołach: dla dzieci i młodzieży, dla dorosłych, artystycznych

Szkoly wg kategorii uczniow	Liczba szkół ogółem	Szkoly posiadające biblioteki/ dostęp do biblioteki					Szkoly nie posiadające bibliotek ani dostępu do bibliotek	
		Ogółem (suma kolumn 4 i 6)	Liczba bibliotek szkolnych (tzn. szkoly posiadające bibliotekę)		Wyłącznie z dostępem do bibliotek			
			liczba	%	liczba	%	liczba	%
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-	-8-	-9-
ogółem*	34 270	28 338	20 363	59,4	7 975	23,3	5 932	17,3
Szkoly dla dzieci i młodzieży	28 107	26 057	19 713	70,1	6 344	22,6	2 050	7,3
Szkoly dla doroslych	6 042	2 175	594	9,8	1 581	26,2	3 867	64,0
Ogólnokształcące szkoly artystyczne	121	106	56	46,3	50	41,3	15	12,4

Źródło: oprac. własne na podst. danych MEN, Departament Analiz i Prognoz, 12.02.2014.

* bez szkół przy podmiotach leczniczych

Tabela 2. Biblioteki szkolne 2012 – liczby, wskaźniki

Biblioteki szkolne ogółem w szkołach dla dzieci i młodzieży, w szkołach dla dorosłych i w ogólnokształcących szkołach artystycznych	20 363
Liczba szkół	34 270*
Liczba uczniów w szkołach, w których funkcjonują biblioteki/w szkołach z dostępem do bibliotek	4 689 182
Liczba książek w bibliotekach szkolnych	153 138 659
Liczba osób pełniących obowiązki nauczyciela bibliotekarza	22 397
Średnia liczba pomieszczeń na 1 bibliotekę szkolną	1,3
Średnia liczba książek na 1 bibliotekę szkolną	7 520,4
Średnia liczba uczniów na 1 bibliotekę szkolną	230,3
Średnia powierzchnia na 1 bibliotekę szkolną w m ²	51,0
Średnia liczba tytułów prenumerowanych dzienników i czasopism na 1 bibliotekę	4,5
Średnia liczba komputerów użytkowanych przez uczniów w 1 bibliotece szkolnej	2,9
Średnia liczba komputerów z dostępem do Internetu w 1 bibliotece szkolnej	2,8
Średnia liczba komputerów z dostępem do szerokopasmowego Internetu w 1 bibliotece szkolnej	1,9

Źródło: oprac. własne na podst. danych MEN, Departament Analiz i Prognoz, 12.02.2014.

* bez szkół przy podmiotach leczniczych

Biblioteki w szkołach dla dzieci i młodzieży ⁴

Liczba bibliotek szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży – 19 713; średnia powierzchnia biblioteki – 51,6 m²; średnia wielkość księgozbioru na jedną bibliotekę – 7 634,3 wol.; średnia liczba książek na 1 ucznia – 33,3 wol.⁵; średnia liczba prenumerowanych tytułów dzienników i czasopism – 4,6; średnia liczba komputerów w bibliotece do użytku uczniów z dostępem do Internetu – 2,9 (dane MEN, Departament Analiz i Prognoz).

Dbalością o obecność bibliotek szkolnych w szkołach oraz o dostęp uczniów do bibliotek szkolnych w sposób nierównomierny wykazują się organy prowadzące szkoły. Organami prowadzącymi wszystkie rodzaje szkół są w przeważającej większości jednostki samorządu terytorialnego, które finansują zadania oświatowe z subwencji otrzymywanej z budżetu państwa. Jednak w ostatnich latach mamy do czynienia z sytuacją przejmowania obowiązków prowadzenia szkół przez organizacje społeczne, stowarzyszenia oraz organizacje wyznaniowe. Jak podaje *Raport o stanie edukacji 2012* (2013, s. 20) od 2000 r. udziały podmiotów innych niż samorządy i administracja rządowa w prowadzeniu szkół wzrosły niemal trzykrotnie. Największy udział wśród tych szkół mają placówki prowadzone przez organizacje społeczne i stowarzyszenia. W 2012 r. prowadziły one 1 762 szkoły dla dzieci i młodzieży wszystkich typów, co stanowi 6,3% ogółu szkół. Ma to o tyle znaczenie, że te organy mogą swobodniej kształtować wielkość i strukturę zajęć ponad wymagane minimum, jak i nakłady na nie, w tym te odnoszące się do zatrudnienia i wyposażenia. Dotyczyć to może również potencjalnie organizacji pracy oraz zasobów bibliotek szkolnych. Jednak, jak obrazują dane zawarte w Tabeli 3, prezentującej szkoły według organów prowadzących, aż 28,8% szkół organizacji społecznych i stowarzyszeń nie posiada bibliotek szkolnych i nie zapewnia dostępu do nich. Stanowi to utrudnienie dla 25% uczniów uczących się w szkołach prowadzonych przez te organy, czyli dla 24 629 osób. Zaś organizacje wyznaniowe jako organizatorzy szkół nie zapewniają prawie w 1/3 swoich szkół kontaktu uczniów z książką i informacją w bibliotece szkolnej. Ten sam problem mają pozostali organizatorzy (osoby prywatne, spółki z o.o.), w szkołach których aż 34 054 uczniów (prawie 40%) nie ma zapewnionej możliwości dostępu do bibliotek szkolnych.

W roku 2012/2013 łącznie w Polsce 4,4% szkół było prowadzonych przez podmioty prywatne (1 237 szkół dla dzieci i młodzieży). Prawie połowa tych szkół (48,3%) nie miała biblioteki szkolnej.

⁴ Ze względu na temat przewodni książki w dalszej części rozważań pomięto biblioteki w szkołach dla dorosłych i szkołach artystycznych.

⁵ Liczone dla uczniów w szkołach posiadających bibliotekę/dostęp do biblioteki.

Tabela 3. Liczba szkół: z biblioteką, z dostępem do bibliotek oraz bez bibliotek i dostępu do bibliotek w ramach jednostki złożonej w szkołach dla dzieci i młodzieży wg organu prowadzącego

Organ prowadzący	Liczba szkół ogółem	Szkoły posiadające biblioteki/ dostęp do biblioteki			Szkoły bez bibliotek i dostępu do bibliotek	
		Ogółem (suma kolumn 4 i 5)	Liczba bibliotek szkolnych (tzn. szkoły posiadające bibliotekę)	Wyłącznie z dostępem do bibliotek	liczba	%
-1-	-2-	-3-	-4-	-5-	-6-	-7-
Ogółem	28 107	26 057	19 713	6 344	2 050	7,3
Organy administracji rządowej	193	190	105	85	3	1,5
Jednostki samorządu terytorialnego	24 572	23 724	17 715	6 009	848	3,5
Organizacje społeczne i stowarzyszenia	1 762	1 254	1 131	123	508	28,8
Organizacje wyznaniowe	343	249	187	62	94	27,4
Pozostali organizatorzy	1 237	640	575	65	597	48,3

Źródło: oprac. własne na podst. danych MEN, Departament Analiz i Prognoz, 12.02.2014.

Analiza zestawienia (por. Tabela 3) potwierdza, że zarówno organy administracji rządowej w 98,4%, jak i jednostki samorządu terytorialnego w 96,5% wywiązują się z ustawowego obowiązku zapewnienia dzieciom i młodzieży dostępu do biblioteki szkolnej. Problem braku biblioteki/dostępu do biblioteki dotyczy jednak 851 szkół obydwu wymienionych organizatorów i 87 731 uczących się w nich uczniów.

Trzy pozostałe organy prowadzące szkoły mają o wiele więcej do nadrobienia.

Dostępność bibliotek szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży

W porównaniu z rokiem szkolnym 2010/2011, w którym liczba bibliotek szkolnych wynosiła 19 822, w roku 2012 odnotowano spadek liczby bibliotek szkolnych o 109.

W 2012 r. w szkołach dla dzieci i młodzieży w Polsce funkcjonowało łącznie 19 713⁶ bibliotek szkolnych, w tym 12 012 usytuowanych było w szkołach pod-

⁶ W tej liczbie mieszczą się łączone biblioteki publiczno-szkolne, które nie są w statystyce SIO specjalnie wyodrębniane. W 2012 r. takich bibliotek było 167 (*Biblioteki Publiczne w Liczbach 2012* BN, na prawach maszynopisu).

stawowych, 4 276 w gimnazjach, 1 526 w liceach ogólnokształcących oraz 1 326 w technikach.

Brak biblioteki lub dostępu do biblioteki szkolnej w szkołach dla dzieci i młodzieży, to zjawisko, które w nierównomiernym nasileniu dotyczy różnych typów szkół.

Gorszą sytuację w dostępie do książek i innych informacji w bibliotekach szkolnych mają zdecydowanie szkoły policealne, szkoły przysposabiające do pracy oraz, w mniejszym stopniu, gimnazja i licea ogólnokształcące.

Należy zauważyć, że we wszystkich typach szkół dla dzieci i młodzieży (oprócz szkół specjalnych przysposabiających do pracy i szkół policealnych), tak odsetek szkół, jak i odsetek uczących się w nich uczniów, którzy mają zapewniony kontakt z książką i innymi źródłami informacji w bibliotekach szkolnych wynosi powyżej 90%.

Jednak prawie co dziesiąte gimnazjum dla młodzieży i co dziewięte liceum dla młodzieży w Polsce pozbawione jest biblioteki i dostępu do biblioteki.

W przypadku gimnazjów dotyczy to 56 343 uczniów (4,9% ogółu gimnazjalistów w Polsce), a w przypadku liceów 12 392 uczniów (2,1% ogółu licealistów). Na łączną liczbę 153 325 uczniów w polskich szkołach, pozbawionych możliwości kontaktu z książką w szkolnej bibliotece, składają się jeszcze: 57 548 uczniów szkół podstawowych, 7 846 uczniów zasadniczych szkół zawodowych, 7 395 uczniów techników i 10 165 uczniów szkół policealnych dla dzieci i młodzieży. Pozostała grupa 1 636 uczniów to młodzież z: liceów profilowanych, liceów uzupełniających, techników uzupełniających oraz szkół specjalnych przysposabiających do pracy.

Lokale bibliotek szkolnych

Z analizy zestawień dotyczących liczby i powierzchni lokali przypadających łącznie na 19 713 bibliotek szkolnych w 2012 r. wynika, że średnio na 1 bibliotekę szkolną przypada 1,3 pomieszczenia (bez zmian w porównaniu z 2010 r.), a przeciętna powierzchnia jednej biblioteki szkolnej w szkołach dla dzieci i młodzieży w skali całej Polski to 51,6 m² (spadek o 1,5 m² w porównaniu z 2010 r.). Warunki lokalowe bibliotek szkolnych w ciągu dwóch lat nieznacznie, ale pogorszyły się. Powierzchnia bibliotek szkolnych jest zróżnicowana w zależności od typu szkoły oraz środowiska, w którym szkoła funkcjonuje.

Biblioteki w polskich szkołach są zbyt małe, jak na wielość i zakres stawianych przed nimi zadań, definiowanych również w podstawie programowej. Jeśli to możliwe nauczyciele bibliotekarze starają się wydzielić i utrzymać podział na czytelnię i wypożyczalnię. Zdecydowanie gorsza jest sytuacja bibliotek szkolnych na wsi, gdzie prawie we wszystkich typach szkół średnia liczba pomieszczeń i śred-

nia powierzchnia jest poniżej średniej dla bibliotek szkolnych w całej Polsce. Wyjątkiem są wiejskie licea i technika, ale te również mają gorsze warunki lokalowe w porównaniu z ich miejskimi odpowiednikami.

Ponadto wyraźna jest ogólna tendencja gorszej sytuacji lokalowej bibliotek szkół podstawowych i gimnazjów. Licea ogólnokształcące i technika mają zdecydowanie lepsze zaplecze do realizacji stawianych bibliotecze szkolnej zadań.

Zbiory bibliotek szkolnych

Stan zasobów księgozbiorów bibliotek szkolnych w dniu 30.09.2012 r. wynosił 150 494 840 książek, liczba prenumerowanych tytułów dzienników i czasopism – 90 574, pozostałe zbiory na innych nośnikach to łącznie 2 496 123 jednostki. Średnia wielkość księgozbioru na jedną bibliotekę w Polsce wynosi 7 634,3 książki. W miastach przeciętnie biblioteka szkolna liczy 10 516,7 książki, a na wsi 5 010,2.

Z danych zamieszczonych w SIO wynika, że zasoby książek, pozostałych zbiorów i czasopism są mniejsze w bibliotekach w gimnazjach, szkołach podstawowych i zasadniczych zawodowych w środowisku wiejskim niż w szkołach miejskich. Dotyczy to również bibliotek liceów profilowanych, liceów uzupełniających i szkół specjalnych, ale na wsiach stanowią one grupę tylko 11 szkół. Generalnie potwierdza się fakt lepszego wyposażenia bibliotek w szkołach ponadgimnazjalnych w miastach, zwłaszcza w mniejszych ośrodkach miejskich.

Zbiory bibliotek szkolnych w skali całego kraju wykazują w swoich statystykach systematyczny wzrost. Należy jednak ostrożnie szacować jakość księgozbiorów, którymi dysponują biblioteki. Sami nauczyciele bibliotekarze podkreślają, że zbyt duża wielkość księgozbioru często jest wynikiem braku przeprowadzania systematycznej selekcji. I nie jest to związane z niechęcią do związanego z tym trudu. Przede wszystkim jest to podyktowane względami pragmatycznymi. 1 stycznia 1999 r. zostało uchylone *Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 czerwca 1997 r.*, w którym zawarte były regulacje prawne w sprawie liczby uczniów, na których przysługuje etat nauczyciela bibliotekarza. Uchylonego zarządzenia nie zastąpiono innymi, dlatego też organizatorzy szkół w poszukiwaniu kryteriów decydujących o wymiarze zatrudnienia nauczyciela bibliotekarza często wskazują wielkość księgozbioru. W tej sytuacji zarówno dyrektorzy szkół, jaki i sami nauczyciele bibliotekarze nie są zainteresowani zredukowaniem stanów księgozbiorów. Wycofanych książek ze względu na niskie kwoty przeznaczone na zakup nowości (których nie wykazuje się w statystyce SIO, ale o których alarmują bibliotekarze szkolni), nie ma czym zastąpić.

Należy ponadto zauważyć, że programy rządowe w skali całej Polski, wspierające zakup nowości do szkolnych bibliotek pojawiły się dopiero od połowy 2014 r.

Jako pierwsze Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (MKiDN) uruchomiło pilotażowy projekt *Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych zgodnie z potrzebami partnerskich bibliotek szkolnych – Priorytet 2* z budżetem 3 000 000 zł.⁷

W styczniu 2015 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej zainicjowało program „*Książki naszych marzeń*”, w ramach którego do szkół trafi 15 mln zł z jego budżetu na zakup nowości wydawniczych dla bibliotek. Program przewiduje na ten cel 20-procentowy wkład własny samorządów, dzięki temu na zakupy dla bibliotek szkolnych zostanie przeznaczony łącznie 18 mln zł. W pierwszej kolejności adresatem programu będą biblioteki szkół podstawowych i ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia. Program „*Książki naszych marzeń*” jest traktowany jako początek realizacji wspólnie z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego wieloletniego *Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa Narodowego w latach 2016-2020*. W tej sprawie w styczniu 2015 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego Małgorzata Omilanowska oraz Minister Edukacji Narodowej Joanna Kluzik-Rostkowska podpisały list intencyjny (*Informacje i Aktualności* [online]).

Struktura bibliotek szkolnych ze względu na wielkość księgozbiorów

Do zaprezentowania struktury bibliotek szkolnych ze względu na wielkość zasobów ich bibliotek przyjęliśmy standardowe kategorie wielkości stosowane w Polsce przez GUS (por. Tabela 4).

Tabela 4. Biblioteki szkolne według wielkości księgozbioru

Wyszczególnienie	Księgozbiór w woluminach								
	2000 i mniej	2001 - 5000	5001 - 10000	10001 - 15000	15001 - 20000	20001 - 30000	30001 - 50000	50000 i więcej	Razem
Ogółem	3077	5890	5387	2923	1403	748	176	31	19635 ⁸
%	15,7	30,0	27,4	14,9	7,1	3,8	0,9	0,2	100,0
Miasto	1015	1494	2483	2217	1241	708	165	26	9349
Wieś	2062	4396	2904	706	162	40	11	5	10286

Źródło: oprac. własne na podst. danych MEN, Departament Analiz i Prognoz, 12.02.2014.

⁷ Zakup nowości wydawniczych do bibliotek publicznych zgodnie z potrzebami bibliotek szkolnych w roku 2014 wynosi 3 mln zł. Zatwierdzony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego budżet Priorytetu 2 Programu BN *Zakup nowości wydawniczych do bibliotek (Programy i usługi* [online]).

⁸ Różnica 78 bibliotek w porównaniu z ogólną liczbą bibliotek szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży, czyli liczbą 19 713, wynika z faktu wykazania przez szkoły w SIO posiadania biblioteki, ale bez podania wielkości księgozbioru. Dotyczy to wyłącznie bibliotek w szkołach wiejskich.

30% bibliotek w polskich szkołach mieści się w grupie bibliotek liczących od 2 do 5 tys. książek, przy czym 3/4 bibliotek tej grupy stanowią biblioteki w szkołach wiejskich. Kolejna grupa najliczniejszych bibliotek (27,4%) ma księgozbiory pomiędzy 5 a 10 tys. woluminów. W tej grupie również liczniejsze są biblioteki szkół wiejskich. Kolejne dwie grupy są prawie równoliczne, bo 15,7% to biblioteki o najmniej licznych księgozbiorach (również w tej grupie są dwa razy liczniejsze biblioteki szkolne w środowisku wiejskim) oraz prawie 15% bibliotek z książkami pomiędzy liczbą 10 001 a 15 000. W pozostałych, bogatszych w księgozbiory bibliotekach liczniejsze są te usytuowane w szkołach miejskich.

Komputery w bibliotekach szkolnych

W 2012 r. na wyposażeniu bibliotek szkolnych było 58 179 komputerów dostępnych dla uczniów, czyli średnio 3 komputery na jedną bibliotekę szkolną. Wobec jasno formułowanych zadań, stanowiących o bibliotece szkolnej jako wyspecjalizowanej pracowni zdolnej wspierać uczniów, nauczycieli i członków środowiska lokalnego w pozyskiwaniu wiedzy i informacji (Sætre T. P., Willars G. 2003, s. 13) na miarę zmieniającej się w szybkim tempie rzeczywistości, w latach 2004-2006 realizowano w Polsce projekt *Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych* (Tokarska A. 2013, s. 77-79). Celem projektu było podniesienie jakości kształcenia poprzez wprowadzanie nowoczesnych technik w oświacie. Wyposażono wówczas ok. 15 tys. bibliotek szkolnych w komputery (Tamże, s. 78). Obecnie w porównaniu z 2010 r. komputeryzacja bibliotek szkolnych nie postępuje (por. Tabela 5).

Jak wynika z zestawień, wyposażenie bibliotek szkolnych w komputery nieznacznie pogorszyło się. W 2010 r. średnio na jedną bibliotekę przypadało 3,2 komputera do użytku uczniów, w tym średnio 3,1 była z dostępem do Internetu, a 2,1 miała dostęp do Internetu szerokopasmowego. W 2012 r. wskaźniki te wynosiły odpowiednio 3,0; 2,9; 1,9. Można na tej podstawie wnioskować, że dostęp

Tabela 5. Komputery w bibliotekach szkolnych w latach 2010-2012

Rok szkolny	Biblioteki szkolne		Liczba komputerów w bibliotece do użytku uczniów					
			Ogółem		Z dostępem do Internetu		Z dostępem szerokopasmowym	
	liczba	różnica	liczba	różnica	liczba	różnica	liczba	różnica
30.09.2010	19832	–	63449	–	60704	–	40734	–
30.09.2012	19713	-119	58179	-5270	56475	-4229	38393	-2341

Źródło: oprac. własne na podst. danych MEN, Departament Analiz i Prognoz, 12.02.2014.

do nowoczesnych technologii w bibliotece szkolnej w ciągu dwóch lat został zahamowany. Nie oznacza to, że pogarsza się ogólnie stan komputeryzacji polskich szkół. W komputery są wyposażane pracownie komputerowe, inne pracownie⁹. Jednak to w bibliotekach szkolnych uczeń ma szansę na dostęp do komputera w czasie innym niż lekcja, kiedy większość dobrze wyposażonych pracowni jest zamknięta.

Ponadto w 2012 r. odnotowuje się mniej korzystny trend związany z poprawą zasobów bibliotek w szkołach wiejskich w porównaniu z bibliotekami szkół miejskich. Dotyczy to również wyposażenia w komputery. O ile w miastach ogółem na bibliotekę szkolną przypadało 3,9 komputera do użytku uczniów, to na wsi 2,1. W bibliotece szkoły miejskiej średnio każdy komputer miał dostęp do Internetu, a w bibliotece szkoły wiejskiej 2,0. Dostęp do Internetu szerokopasmowego w miastach był średnio w 3,8 komputera, a na wsi dostęp taki miał średnio tylko 1,1 komputera.

Typologia bibliotek szkolnych w świetle badań własnych

W literaturze przedmiotu najbardziej znana jest dotychczas typologia bibliotek szkolnych autorstwa Hanny Batorowskiej, która, analizując szereg czynników warunkujących zarówno typ kultury informacyjnej, jak i kultury organizacyjnej bibliotek szkolnych, wyodrębniła następujące typy:

- 1) biblioteka szkolna – „rezerwuar lektur”, „rezerwuar różności”, wypożyczalnia książek, „depozytariusz dziedzictwa” jako punkt wyjścia do działań innowacyjnych, zmian koniecznych z perspektywy cywilizacyjnych przemian i dynamiki potrzeb edukacyjnych;
- 2) biblioteka szkolna – Internetowe Centra Informacji Multimedialnej lub bardziej upowszechniona nazwa Multimedialne Centrum Informacji (MCI) to w opinii Batorowskiej ulepszony obecnie typ biblioteki w praktyce szkolnej łączony z wizją bibliotecznego laboratorium komputerowego;
- 3) biblioteka szkolna – szkolny ośrodek biblioteczno-informacyjny (szkolne centrum Informacji – SCI), wzorujący się na organizacji „biblioteki jakości”, „biblioteki uczącej się” i „biblioteki inteligentnej”, nastawionej na kulturę zadaniową w pracy (efektywność, skuteczność, profesjonalizm, jakość nauczania);
- 4) biblioteka szkolna jako centrum oświatowe środowiska lokalnego, a zarazem centrum kultury informacyjnej społeczności lokalnej. Jest to typ wzorcowej biblioteki szkolnej możliwy do osiągnięcia w dalszej perspektywie (Batorowska H. 2009, s. 219-276).

⁹ Pilotażowy program realizowany przez MEN w latach 2012/2013 „Cyfrowa szkoła”.

W przeprowadzonych przez Pracownię Bibliotekoznawstwa BN w drugiej połowie 2012 r. badaniach jakościowo-ilościowych nad modelem obsługi czytelniczej w gminie, przeprowadzonych w sześciu gminach wiejskich czterech województw, w których wizytowano 8 bibliotek szkolnych, autorka wyróżniła następujące typy:

- 1) biblioteka wycofana na obrzeża życia szkolnego (biblioteka mało doceniana przez dyrekcję, z brakiem nowości wydawniczych, z katalogiem kartkowym, z przeciążoną dodatkowymi obowiązkami bibliotekarką, ale z bardzo dobrą średnią wypożyczeń, dobrym kontaktem z uczniami, rzetelnymi tradycyjnymi formami pracy bibliotekarskiej, biblioteka obecna na stronie internetowej szkoły, utrzymująca, ale nie inicjująca współpracy z biblioteką publiczną, nieregularny zakup nowości za niewielkie kwoty);
- 2) biblioteka integralnie wpisująca się w misję i życie szkoły (usytuowanie w centrum budynku, obecna we wszystkich dokumentach życia szkolnego, atrakcyjna zakładka na stronie internetowej szkoły, wydaje czasopismo szkolne wspólnie z uczniami, specjalne formy pracy z gimnazjalistami, bibliotekarka każde zastępstwo traktuje jako szansę promowania książek, otwarta na rozmowy na każdy temat z uczniami, stała współpraca z biblioteką publiczną, czytelnictwo na dobrym poziomie, estetyczne wnętrze, nowości, czasopisma, stały dopływ pieniędzy na zakupy);
- 3) biblioteka ograniczanych czytelnikom szans (najniższe czytelnictwo spośród wszystkich bibliotek, zaniedbane pomieszczenia, książki w szarym papierze, stare czasopisma, wstęp do biblioteki mają tylko dzieci czytające mimo licznej grupy przedszkolnej; położona w odosobnionej części budynku szkolnego, ale z wysokim stopniem wykorzystania komputerów, skromne, ale stałe kwoty na zakup nowości);
- 4) biblioteka ukrytego potencjału (prowadzona przez dyrektorki szkół w trzech różnych miejscowościach, ukryty potencjał bądź w poszerzaniu funkcji biblioteki o zadania świetlicy lub izby regionalnej, bądź inwestowanie w aktualnie poszukiwany księgozbiór metodyczny, większe nakłady finansowe świadomie przeznaczane dzięki możliwości podejmowania osobistej decyzji, ograniczany czas pracy biblioteki kosztem innych obowiązków);
- 5) biblioteka zredukowana (w szkole *de facto* nieobecna, ponieważ zadanie prowadzenia biblioteki szkolnej zostało powierzone bibliotece publicznej, w statystyce wypożyczeń uczniów dają się obserwować pogłębione kryzysy czytelnicze w kl. IV i po przejściu do gimnazjum, praca bibliotekarek publicznych w szkole w wymiarze 6 godzin tygodniowo mało doceniana przez dyrekcję szkoły).

Podstawą wyróżnienia typów bibliotek szkolnych była analiza dokumentów życia szkolnego (planów rozwoju szkoły, statutów, programów wychowawczych szkół, programów profilaktycznych, planów rozwoju szkoły, kalendarza imprez).

Ponadto brana była pod uwagę statystyka biblioteki szkolnej (wypożyczenia, księgozbiór, regulaminy bibliotek, sprawozdania). Wizyty w szkołach miały charakter studyjny, przeprowadzono w każdej wywiad z dyrektorem, nauczycielem informatyki i języka polskiego oraz z bibliotekarką szkolną (były to tylko nauczycielki). Przeprowadzono badania ankietowe w grupie 133 uczniów VI klas szkół podstawowych i 93 gimnazjalnych z analizy których bezspornie wynika, że biblioteka szkolna jest bardzo ważnym miejscem w doświadczeniach badanych uczniów. Dotyczy to zarówno życia w obrębie szkoły, jak również w porównaniu do kontaktów młodych respondentów z innymi bibliotekami, postrzeganymi w bliskim i dalszym otoczeniu. Jednak w zależności od typu szkoły oraz wieku badanych ta prawidłowość występuje z różną intensywnością¹⁰.

Zaproponowana na podstawie przeprowadzonych badań własnych typologia bibliotek może być przykładem bardziej szczegółowej charakterystyki dwóch typów bibliotek szkolnych w modelu Batorowskiej, czyli biblioteki „rezerwuaru lektur” i ICIM. Nie odgrywa tym samym uniwersalnej roli diagnostycznej, sygnalizuje jedynie możliwe znaczne zróżnicowanie bibliotek szkolnych w obrębie wskazanego powyżej kanonicznego modelu. W Załącznikach 1 i 2 autorka prezentuje wybrane czynniki ilościowe i jakościowe, które brano pod uwagę w zaprezentowanej autorskiej typologii.

Wnioski

Wiedza o bibliotekach szkolnych w Polsce jest niewystarczająca. Prezentowany w tekście zasięg danych (w porównaniu z innymi typami bibliotek) uniemożliwia sporządzenie pełnej diagnozy ich stanu. Planowane w tzw. nowym SIO gromadzenie informacji o bibliotekach szkolnych polepszy tę sytuację tylko w częściowym zakresie, z pewnością niewystarczającym wobec obecnych potrzeb całościowej wiedzy o poziomie zainteresowania książką społeczeństwa polskiego.

Nowy zakres informacji dotyczących bibliotek szkolnych (oprócz danych uwzględnionych w niniejszym raporcie) dotyczyć będzie przede wszystkim: stanu księgozbioru (struktura 8 kategorii zbiorów bibliotecznych); liczby korzystających z biblioteki szkolnej użytkowników w niej zarejestrowanych i czytelników wg 4 kategorii wiekowych oraz szczegółowych danych o nauczycielach bibliotekarzy (szereg uszczegółowień, m.in. staż pracy, wykształcenie, kwalifikacje pedagogiczne i inne, rodzaj i wymiar obowiązków).

Pominięcie danych o: skali wypożyczeń, wpływach (zakupie nowości, darowiznach), godzinach pracy bibliotek, liczbie miejsc w czytelniach, liczbie ubytkowa-

¹⁰ Więcej piszę o tym w pracy „Model obsługi czytelniczej w gminie”, która pod redakcją B. Budyńskiej została przygotowana do druku w Bibliotece Narodowej w 2014 roku.

nych książek, formach pracy nie ułatwi pełnej i systematycznej obserwacji bibliotek szkolnych. Oznacza to konieczność poszukiwania innych (niż poprzez SIO) dróg pozyskiwania istniejących już w statystykach szkolnych danych na temat bibliotek szkolnych. Może to być ankieta przeprowadzana drogą internetową za zgodą MEN i przy zaangażowaniu kuratoriów oświaty w ustalonej cezurze (np. co 3 lata). Zainicjowanie takiej procedury badawczej pozwoliłoby na otrzymanie porównawczych danych o stanie bibliotek szkolnych, a tym samym byłoby podstawą do podejmowania ważnych decyzji o koniecznych programach wspierających ich funkcjonowanie.

Systematyczne zbieranie danych o bibliotekach szkolnych może nie tylko ułatwić decydom przyjęcie programu naprawczego bibliotek szkolnych, wyznaczyć pożądane kierunki zmian. Jest przede wszystkim potrzebne samym bibliotekarzom jako punkt odniesienia w standardach pracy.

Brak pełnej sieci bibliotek szkolnych w szkołach dla dzieci i młodzieży jest poważnym mankamentem procesu kształcenia i realizowania podstawy programowej. Środowiska szkolne pozbawione biblioteki szkolnej i z różnych powodów niemogące jej utworzyć, powinny być zobowiązane do ścisłej współpracy z bibliotekami publicznymi w celu kształtowania zakupów książek i udostępniania usług bibliotecznych. Szansą powodzenia tej współpracy byłaby propozycja rozbudowania rządowego programu zakupu nowości. Jak wynika z badań nad modelem obsługi czytelniczej prowadzonych w Pracowni Bibliotekoznawstwa IKiCz (o których wspominałam wcześniej), w wielu środowiskach brak jest współpracy pomiędzy biblioteką szkolną a publiczną lub jest ona niewystarczająca, co może negatywnie rzutować na jakość wywiązywania się z zadań wspierania i rozwijania zainteresowań czytelniczych uczniów polskich szkół.

Sytuacja bibliotek w polskich szkołach jest zróżnicowana pod wieloma względami: dostępu uczniów szkół różnego typu do biblioteki szkolnej – co dziesiąte gimnazjum i co ósme liceum nie ma biblioteki szkolnej ani dostępu do niej; warunków pracy bibliotek szkolnych w środowiskach na obszarach wiejskich i w miastach – sytuacja zdecydowanie gorsza dotyczy pierwszej grupy; zasobów bibliotek szkolnych – w gorszej kondycji są biblioteki w szkołach podstawowych i gimnazjach; komputeryzacji – gorzej wyposażone w komputery są wiejskie biblioteki szkolne.

Widoczny jest brak wyraźnej tendencji progresywnej w zasobach bibliotek szkolnych w porównaniu z rokiem 2010, jednakże istnieje możliwość zmiany tej sytuacji, biorąc pod uwagę wspomniane wcześniej plany dofinansowania placówek ze strony MKiDN i MEN.

Bibliografia

- Batorowska H. (2009), *Kultura informacyjna w perspektywie zmian w edukacji*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 978-83-61464-10-5
- Biblioteki Publiczne w Liczbach* (2012), (maszynopis)
- Informacje i Aktualności* [w:] *Ministerstwo Edukacji Narodowej* [online], [dostęp: 02.03.2015], dostępny w Internecie: <<http://men.gov.pl/pl/ministerstwo/informacje/page/6>>
- Piotrowska E., Rosiek S. (red.) (2012), *Raport o sytuacji książki w Gdańsku. Biblioteki i czytelnictwo 2010-2011* [online], Gdańsk, Fundacja Terytoria Książki, [dostęp: 29.08.2014], dostępny w Internecie: <http://www.gdansk.pl_46247.pdf>
- Programy i usługi* [w:] *Ministerstwo Edukacji Narodowej* [online], [dostęp: 02.03.2015], dostępny w Internecie: <<http://www.bn.org.pl/programy-i-uslugi/program-zakup-nowosci-wydawniczych-do-bibliotek/2014-priorytet-2>>
- Raport o stanie edukacji 2012. Liczą się efekty* (2013), Warszawa, Instytut Badań Edukacyjnych, ISBN 978-8361693-14-7
- Raport o stanie bibliotek resortu Oświaty i Wychowania* (1978), Warszawa, Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Departament Organizacji Badań i Prognoz Oświatowych, Rada ds. Bibliotek i Informacji. Rok szkolny 1977/78
- Sætre T. P., Willars G. (oprac.) (2003), *Biblioteki szkolne. Wytyczne IFLA-UNESCO*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 83-87629-97-9
- Stan bibliotek resortu oświaty i wychowania w 1986 r. i ich zadania na lata 1987-1990* (1987), Warszawa, Ministerstwo Oświaty i Wychowania, Departament Organizacji Badań i Informacji Pedagogicznej
- Staniów B. (2012), *Biblioteka szkolna dzisiaj*, Warszawa, Wydaw. SBP, ISBN 978-83-61464-65-5
- Tokarska A. (2013), *Typologia i misja bibliotek w kontekście historycznym* [w:] Tejże (red. nauk.) *Bibliotekarstwo*, Warszawa, Wydaw. SBP, s. 66-89
- Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej*, Dz. U. 1991, nr 114
- Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela*, Dz. U. 1982, nr 3
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty*, Dz. U. 1991, nr 95
- Zarządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 czerwca 1997 r. w sprawie liczby uczniów, na których przysługuje etat nauczyciela bibliotekarza*, Mon. Pol., 1997, nr 36, poz. 348

Załącznik 1. Czynniki ilościowe charakteryzujące badane biblioteki szkolne (wybór)

Typ biblioteki	Biblioteka szkolna / gmina / miejscowość	Rodzaj czynnika								
		Wielkość księgozbioru na 1 ucznia	Powierzchnia w m ²	Liczba miejsc w czytelni	Liczba komputerów /w tym dla ucznia	Godziny pracy w tygodniu	Zakup nowości w zł/liczba kupionych wol.*	Przenumerata czasopism	Sztaf pracy bibliotekarza ogółem / na stanowisku bibliotekarza w latach	Średnia wypożyczeń na 1 ucznia*
Ukrytego potencjału	A/G	47,2	12	8	1/1	2 g.	0	0	32/26	14,3
Ukrytego potencjału	A/H	60,5	24	8	2/0	7 g.	1111,19 zł/73 wol.	0	32/7	15,3
Integralnie związana z misją szkołą	B/I	33,5	60	24	5/4	15 g.	3262,28 zł/142 wol.	10	25/9	6,52
Ograniczonych czytelni-kom szans	B/J	26,9	42	6	6/6	15 g. 45 min.	783 zł/230 wol.	0	32/27	5,0
Ukrytego potencjału	C/K	73,9	58	10	7/7	17,5 g.	1314,60/52 wol.	0	32/5	6,27
Wycofana na obrzeża życia szkoły	D/L	46,3	103	5	9/8	30 g.	850,30 zł/58 wol.	4	25/25	9,7
Zredukowana	E	Funkcje biblioteki szkolnej pełni filia biblioteki publicznej. W szkole tylko księgozbiór podręczny								11 szk. podst./5 gimnazjum
Ukrytego potencjału	F	Biblioteka łączona publiczno-szkolna								

Źródło: oprac. własne na podstawie wizyt studyjnych, 12.06.2014.

* w roku szkolnym poprzedzającym badania

Załącznik 2. Czynniki jakościowe charakteryzujące badane biblioteki szkolne (wybór)

Typ biblioteki	Biblioteka szkolna / gmina / miejscowość	Rodzaj czynnika				Opinia dyrektora o pracy biblioteki szkolnej	Czynnik wyróżniający bibliotekę
		Położenie biblioteki szkolnej w obrębie budynku szkoły	Liczba dokumentów życia szkolnego, w których uwzględniona jest biblioteka	Obecność biblioteki w zakładce strony internetowej szkoły			
Ukrytego potencjału	A/G	Piwnica (planowana zmiana na parter)	2 (statut, program profilaktyczny)	tak	Bibliotekarz = dyrektor	Dużo miękkich zabawek i przestrzennych klocków, przyjazna dla małych dzieci	
Ukrytego potencjału	A/H	W ciągu edukacyjnym	1 (statut)	nie	Bibliotekarz = dyrektor	Liczne zabawkowe sprzęty gospodarstwa domowego i zagrody	
Integralnie związana z misją szkołą	B/I	Centrum szkoły	5 (statut, program wychowawczy, program profilaktyczny, plan rozwoju szkoły, kalendarz imprez)	tak	Bardzo dobra	Estetycznie, dobre zagospodarowanie przestrzeni, nowości, czasopisma, bibliotekarka i uczniowie wydają pismo	
Ograniczonych czytelnicom szans	B/J	Poddasze	1 (statut)	nie	Brak oceny pracy biblioteki	Trudne warunki, książki w szarym papierze, stare gazety na podłodze	
Ukrytego potencjału	C/K	Piwnica	2 (statut, program wychowawczy)	nie	Bibliotekarz = dyrektor	Bogaty, nowoczesny księgozbiór metodyczny	
Wycofana na obrzeża życia szkoły	D/L	Poza centrum, poza ciągiem edukacyjnym	3 (statut, program profilaktyczny, regulamin szkoły)	tak	Krytyczna opinia	Estetycznie, porządek, brak nowości, prace plastyczne dzieci	
Zredukowana	E	Księgozbiór podręczny w klasach	Nieczyste zapisy	nie	Deklaracja o braku biblioteki w szkole	Pomieszczenia biblioteki przeznaczone na „Cyfrową szkołę”	
Ukrytego potencjału	F	W ciągu edukacyjnym, publiczno-szkolna	3 (statut, program wychowawczy, program profilaktyczny)	tak	Pozytywna opinia wobec biblioteki szkolnej, krytyczna wobec publicznej	W bibliotece działa lokalne stowarzyszenie	

Źródło: oprac. własne na podstawie wizyt studyjnych, 12.06.2014.

Abstrakt

W artykule zaprezentowano najnowsze dane statystyczne dotyczące bibliotek szkolnych w Polsce na podstawie informacji z Systemu Informacji Oświatowej na tle podstawowych wskaźników, takich jak: sieć bibliotek w polskich szkołach, średnia powierzchnia, średnia wielkość księgozbioru, komputeryzacja. Autorka ponadto przedstawiła i scharakteryzowała kilka głównych typów bibliotek. W tekście zaprezentowano wyniki ankiet przeprowadzonych na temat wykorzystywania potencjału bibliotek szkolnych przez uczniów VI klas szkoły podstawowej i II gimnazjalnej. Podsumowanie stanowi ocena szans i zagrożeń bibliotek szkolnych.

Abstract

The article presents the newest statistical data on school libraries in Poland based on the *System of Information on Education*. Results are based on research conducted in rural districts of Poland in 2012. Findings refer to such factors as: network of the libraries in Polish schools, average area of school libraries, average size of book collection and computerization. The author presents profiles of five main types of libraries. In addition, paper contains the results of the survey conducted among pupils of primary (6th class) and secondary schools (2nd class) concerning the ability to take advantage of the school libraries' potential. In conclusion author focuses on evaluation of the chances and risks concerning school libraries.